

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

10. jaanuar 2019*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Konfiskeerimisotsuste vastastikuse tunnustamise põhimõte – Raamotsus 2006/783/JSK – Artikli 12 lõiked 1 ja 4 – Täitmist reguleeriv õigus – Täidesaatva riigi õigus, mis lubab konfiskeerimismeetme täitmata jätmise korral määrata aresti – Kooskõla – Otsuse teinud riigi õigus, mis samuti lubab määrata aresti – Mõju puudumine

Kohtuasjas C-97/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel rechtbank Noord-Nederlandi (Noord-Nederlandi esimese astme kohus, Madalmaad) 1. veebruari 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 12. veebruaril 2018, kriminaalasjas järgmise isiku suhtes:

ET,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president J.-C. Bonichot, kohtu asepresident R. Silva de Lapuerta (ettekandja), kohtunikud C. Toader, A. Rosas ja L. Bay Larsen,

kohtujurist: M. Bobek,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Madalmaade valitsus, esindajad: J. M. Hoogveld ja M. Bulterman,
- Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze, M. Hellmann ja E. Lankenau,
- Austria valitsus, esindaja: G. Hesse,
- Euroopa Komisjon, esindajad: R. Troosters ja S. Grünheid,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 6. oktoobri 2006. aasta raamotsuse 2006/783/JSK konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta (ELT 2006, L 328, lk 59) artikli 12 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud menetluses, mis puudutab Openbaar Ministerie (prokuratuur, Madalmaad) taotlust anda luba aresti täitmisele pööramiseks, et tagada ET suhtes Belgias tehtud konfiskeerimisotsuse täitmine Madalmaades.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Raamotsuse 2006/783 põhjendustes 1, 7, 8 ja 13 on märgitud:
 - „(1) Euroopa Ülemkogu rõhutas oma 15. ja 16. oktoobril 1999. aastal Tampere toimunud istungil, et vastastikuse tunnustamise põhimõtte peaks saama liidus nii tsiviil- kui ka kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö nurgakiviks.

[...]

 - (7) Organiseeritud kuritegevuse peamine motiiv on majanduslik kasu. Mis tahes katsed sellise kuritegevuse tõhusa ennetamise ja tõkestamise tagamiseks peavad seetõttu keskenduma kuritegelikul teel saadud tulu avastamisele, blokeerimisele, arestimisele ja konfiskeerimisele. Ei piisa üksnes selliste ajutiste õiguslike meetmete, nagu näiteks blokeerimine ja arestimine, vastastikuse tunnustamise tagamisest Euroopa Liidus; majanduskuritegevuse tõhus kontroll nõuab ka kuritegelikul teel saadud tulu konfiskeerimise otsuste vastastikust tunnustamist.
 - (8) Käesoleva raamotsuse eesmärk on hõlbustada liikmesriikidevahelist koostööd vara konfiskeerimise otsuste vastastikuse tunnustamise ja täitmise osas, et kohustada liikmesriike tunnustama ja oma territooriumil täitma teise liikmesriigi kriminaalasjades pädeva kohtu tehtud konfiskeerimisotsuseid. Käesolev raamotsus on seotud nõukogu 24. veebruari 2005. aasta raamotsusega 2005/212/JSK, mis käsitleb kuritegevusega seotud tulu, kuriteovahendite ja omandi konfiskeerimist [ELT 2005, L 68, lk 49]. Kõnealuse raamotsuse eesmärk on tagada, et kõigis liikmesriikides on kehtestatud tõhusad eeskirjad, mis reguleerivad kuritegelikul teel saadud tulu konfiskeerimist, muu hulgas tõendamiskohustust organiseeritud kuritegevusega seotud kuriteos süüdi mõistetud isiku vallatava vara päritolu määramise korral.

[...]

 - (13) Käesolev raamotsus austab põhiõigusi ja järgib põhimõtteid, mida tunnustatakse [ELL] artiklis 6 ja mis on kajastatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, eelkõige selle VI peatükis. [...]
- 4 Raamotsuse artikli 1 kohaselt:
 - „1. Käesoleva raamotsuse eesmärk on kehtestada eeskirjad, mille alusel liikmesriik tunnustab ja täidab oma territooriumil mõne teise liikmesriigi kriminaalasjades pädeva kohtu tehtud konfiskeerimisotsust.
 2. Käesolev raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud [ELL] artiklis 6, ning õigusasutustele sellega seoses pandud kohustusi.“

5 Raamotsuse artiklis 2 sisalduvad järgmised mõistete määratlused:

„Käesolevas raamotsuses kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) otsuse teinud riik – liikmesriik, kus kohus on teinud konfiskeerimisotsuse seoses kriminaalmenetlusega;
- b) täidesaatev riik – liikmesriik, kellele konfiskeerimisotsus täitmiseks edastatakse;
- c) konfiskeerimisotsus – lõplik karistus või meede, mida kohus rakendab pärast kuriteoga või kuritegudega seotud menetlust ja mille tagajärjeks on vara lõplik äravõtmine;

[...].“

6 Raamotsuse artikli 7 lõige 1 näeb ette:

„Täidesaatva riigi pädevad asutused tunnustavad kooskõlas artiklitega 4 ja 5 edastatud konfiskeerimisotsust ilma täiendavate formaalsusteta ja võtavad seejärel kõik vajalikud meetmed selle täitmiseks, kui pädevad asutused ei otsusta tugineda ühele artiklis 8 sätestatud mittetunnustamise või mittetäitmise põhjustest või ühele artiklis 10 sätestatud täitmise edasilükkamise põhjustest.“

7 Raamotsuse 2006/783 artikli 12 „Täitmist reguleeriv õigus“ lõiked 1 ja 4 sätestavad:

„1. Ilma et see piiraks käesoleva artikli lõike 3 rakendamist, reguleeritakse konfiskeerimisotsuse täitmist täideviiva riigi õigusega, ning ainult selle riigi asutus on pädev otsustama täitmise korra üle ja määrama kindlaks kõik sellega seotud meetmed.

[...]

4. Täidesaatev riik ei või vastavalt artiklitele 4 ja 5 otsuse edastamise tulemusena kehtestada konfiskeerimisotsusele alternatiivseid meetmeid, sealhulgas vabadusekaotuslikke karistusi või mis tahes muid isiku vabadust piiravaid meetmeid, kui otsuse teinud riik ei ole andud oma nõusolekut.“

Madalmaade õigus

8 27. septembri 2007. aasta rahatrahvide või rahaliste karistuste ja konfiskeerimisotsuste vastastikust tunnustamist ja täitmist reguleeriva seaduse (Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging geldelijke sancties en beslissingen tot confiscatie; *Stb.* 2007, nr 354; edaspidi „tunnustamise ja täitmise seadus“) artikli 22 lõike 1 punkt c ja lõige 3 näevad ette:

„1. Konfiskeerimisotsust, mille puhul tuleb kõne alla tunnustamine, tunnustatakse ja täidetakse Madalmaade õiguse kohaselt. Kui konfiskeerimisotsus puudutab:

- a) teatava summa maksmist riigile õigusvastaselt saadud tulu äravõtmise eesmärgil, täidetakse otsus kooskõlas [kriminaalmenetluse seadustiku (Wetboek van Strafvordering)] artikli 577b lõikega 1 ja artikliga 577c, tingimusel et [raadkamer van de rechtbank Noord-Nederland (rechtbank Noord-Nederlandi kollegiaalne kohtukoosseis)] on pädev tegema otsust asjas, mis puudutab taotlust anda luba aresti täitmisele pööramiseks;

[...]

3. Alternatiivne karistus või meede pööratakse täitmisele alles siis, kui otsuse teinud liikmesriigi pädev asutus on andnud selleks nõusoleku. [...].“

- 9 Kriminaalmenetluse seadustiku artikli 577c lõige 1 sätestab arestimise kohta järgmist:

„Kui süüdimõistetu ei täida kohtuotsust, millega õigusvastaselt saadud tulu äravõtmise eesmärgil pannakse talle kohustus tasuda riigile teatav summa, ja artiklite 574–576 alusel ei ole nõuet võimalik täielikult rahuldada tema vara arvelt, võib kohus prokuröri taotluse alusel anda loa pöörata täitmisele kuni kolme aasta pikkune arest.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 10 Hof van beroep te Antwerpeni (Antwerpeni apellatsioonikohus, Belgia) 20. detsembri 2012. aasta otsusega kohaldatai ET suhtes 800 000 euro suuruse summa konfiskeerimist. See kohtuotsus jõustus ja Madalmaade Kuningriik täidesaatva liikmesriigina raamotsuse 2006/783 artikli 2 punkti b tähenduses võttis konfiskeerimisotsuse täitmise enda peale.
- 11 Selles kontekstis esitas prokuratuur tunnustamise ja täitmise seaduse artikli 22 alusel eelotsusetaotluse esitanud kohtule, rechtbank Noord-Nederlandile (Noord-Nederlandi esimese astme kohus), taotluse, et antaks luba ET suhtes aresti täitmisele pööramiseks, kuna 652 119,19 euro suurune summa oli veel tasumata ning nimetatud asutusel oli kahtlus, et tegemist võib olla varjatud rahavoogudega.
- 12 ET kinnitab, et prokuratuuri taotlus on vastuvõetamatu ja teise võimalusena põhjendamatu. ET märgib selle kohta, et arest ei ole mitte pelgalt „meede“ Madalmaade õiguse tähenduses, vaid ka karistus Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikli 7 lõike 1 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 49 lõike 1 tähenduses. ET väidab veel, et aresti kohaldamine muudab konfiskeerimisotsuse – mille täitmist on taotletud – rangemaks, mistõttu on see ebaseaduslik.
- 13 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on – arvestades Hoge Raad der Nederlandeni (Madalmaade kõrgeim kohus) kohtupraktikat, mille kohaselt tuleb kriminaalmenetluse seadustiku artiklis 577c ette nähtud arestimismeedet pidada EIÕK artikli 7 tähenduses „karistuseks“ – kahtlus, kas see meede on raamotsusega 2006/783 kooskõlas.
- 14 Neil asjaoludel otsustas rechtbank Noord-Nederland (Noord-Nederlandi esimese astme kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas raamotsuse [2006/783] artikli 12 lõiget 1 saab tõlgendada nii, et otsuse teinud riigi edastatud konfiskeerimisotsuse täitmisel Madalmaades saab määrata aresti kriminaalmenetluse seadustiku artikli 577c tähenduses, arvestades ka Hoge Raad [der Nederlandeni (Madalmaade kõrgeim kohus)] 20. detsembri 2011. aasta otsust, mille kohaselt on arest „karistus“ EIÕK artikli 7 lõike 1 tähenduses?

2. Kas aresti määramise võimaluse seisukohast on oluline, kas aresti lubab määrata ka otsuse teinud riigi õigus?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 15 Oma esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas raamotsuse 2006/783 artikli 12 lõikeid 1 ja 4 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus kohaldada täidesaatva riigi selliseid õigusnorme nagu põhikohtuasjas käsitletavat, mis lubavad teises riigis tehtud konfiskeerimisotsuse täitmisel vajaduse korral kohaldada arestimist.

- 16 Kõigepealt on oluline märkida, et raamotsuse 2006/783 artiklist 1 koosmõjus raamotsuse põhjendustega 1 ja 8 tuleneb, et selle otsuse eesmärk on vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel, mis on nii tsiviil- kui ka kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö nurgakivi, hõlbustada liikmesriikidevahelist koostööd vastastikusel tunnustamisel, kehtestada eeskirjad, mille alusel liikmesriik tunnustab ja täidab oma territooriumil mõne teise liikmesriigi kriminaalasjades pädeva kohtu tehtud konfiskeerimisotsust.
- 17 Euroopa Kohus on selles osas möönnud, et liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõtte ja vastastikuse tunnustamise põhimõtte, mis ise tugineb liikmesriikidevahelisele vastastikusele usaldusele, on liidu õiguses väga olulised, kuna need võimaldavad luua ja säilitada sisepiirideta ala (25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (Kohtusüsteemi puudused), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 36).
- 18 Edasi tuleb täheldada, et raamotsuse 2006/783 artikli 7 kohaselt on täidesaatva riigi pädevad asutused kohustatud kooskõlas raamotsuse sätetega edastatud konfiskeerimisotsust ilma täiendavate formaalsusteta tunnustama ja võtma viivitamatult kõik vajalikud meetmed selle täitmiseks.
- 19 Vaid sõnaselgelt selles raamotsuses ette nähtud põhjused annavad teatavatel juhtudel täidesaatvale riigile õiguse konfiskeerimisotsuse tunnustamisest või täitmisest artikli 8 alusel keelduda või lükata selle täitmine raamotsuse artikli 10 alusel edasi.
- 20 Raamotsuse 2006/783 artikli 12 lõike 1 kohaselt reguleeritakse konfiskeerimisotsuse täitmist täidesaatva riigi õigusega ning ainult selle riigi asutus on pädev otsustama täitmise korra üle ja määrama kindlaks kõik sellega seotud meetmed.
- 21 Nimetatud artikli lõike 4 kohaselt on konfiskeerimisotsusele alternatiivsete meetmete võtmiseks vajalik otsuse teinud riigi eelnev nõusolek.
- 22 Seega tuleneb raamotsuse artikli 12 kahe lõike koostoimest, et üldreeglina otsustavad just täidesaatva riigi pädevad asutused selle riigi õiguse alusel täitmise korra üle ja määravad kindlaks konfiskeerimisotsuse täitmiseks kõige sobivamad meetmed. Samas on selle artikli lõike 4 kohaselt erandina nõutav otsuse teinud riigi eelnev nõusolek, kui täidesaatva riigi kavandatav meede on kõnealuses otsuses nimetatuga võrreldes alternatiivne.
- 23 Nendest kaalutlustest lähtudes tuleb analüüsida, kas selline aresti kohaldamises seisnev täitevmeede, nagu on ette nähtud Madalmaade õiguses ning nagu seda on tõlgendanud Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaade kõrgeim kohus), on raamotsusega 2006/783 vastuolus.
- 24 Sellega seoses tuleb kõigepealt meenutada, et mis puudutab riigisisese õiguskorra sätete tõlgendamist, siis peab Euroopa Kohus põhimõtteliselt tuginema eelotsusetaotlusest tulenevatele hinnangutele. Nimelt ei ole Euroopa Kohus väljakujunenud praktika kohaselt pädev tõlgendama liikmesriigi õigust (16. veebruari 2017. aasta kohtuotsus Agro Foreign Trade & Agency, C-507/15, EU:C:2017:129, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 25 Arestimist võib aga Euroopa Kohtule esitatud toimikust tulenevate andmete põhjal kohaldada konfiskeerimisotsuse subjektiks oleva isiku suhtes prokuratuuri taotlusel vaid juhul, kui isik ise vabatahtlikult seda summat ära ei maksa, mis temalt on välja mõistetud, ning kui ta ei ole maksejõuetu. Selle täitevmeetme võtmisel jääb maksekohustus kehtima, mistõttu võib isik, kelle suhtes arestimist kohaldatakse, sellest igal hetkel vabaneda, makstes võlgnetava summa ära. Arest on ajaliselt piiratud, kuna kinnipidamine ei tohi kesta kauem kui kolm aastat ja selle kestus sõltub muu hulgas võla võimalikust osadena tasumisest.

- 26 Selles osas selgub eelotsusetaotlusest, et tunnustamise ja täitmise seaduse artikli 22 lõike 1 punkti a kohaselt kujutab arestimine endast Madalmaade õiguses meedet teises liikmesriigis tehtud sellise konfiskeerimisotsuse täitmiseks, mille eesmärk on maksta riigile ebaseaduslikult saadud rahasumma, kui süüdimõistetu ei täida niisuguseks maksmiseks kohustavat kohtuotsust. Nimetatud artikli lõike 3 kohaselt pööratakse alternatiivne karistus või meede täitmisele alles siis, kui otsuse teinud liikmesriigi pädev asutus on andnud selleks nõusoleku.
- 27 Selles kontekstis ei saa konfiskeerimisotsuse täitmiseks kohaldatavat arestimist vaadelda kui selle otsuse alternatiivmeedet raamotsuse 2006/783 artikli 12 lõike 4 tähenduses ning see ei kujuta endast ka lisakaristust ega teises riigis tehtud otsuse muutmist. Järelikult ei eelda selle kohaldamine teise riigi eelnevat nõusolekut.
- 28 Nagu menetlusosalised oma kirjalikes seisukohtades on märkinud, on arestimise eesmärk saavutada raamotsuse 2006/783 eesmärk, mis on – nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 16 sai selgitatud – hõlbustada liikmesriikidevahelist koostööd eelkõige vara konfiskeerimise otsuste vastastikuse täitmise osas, avaldades sellisele isikule survet, kes keeldub võlgnetavat summat ära maksmast, kuigi ta suudaks seda teha.
- 29 Seda järeldust ei sea kahtluse alla ka asjaolu, et – nagu märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus – Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaade kõrgeim kohus) on kvalifitseerinud aresti „karistuseks“ EIÕK artikli 7 tähenduses. Selline kvalifikatsioon ei mõjuta raamotsuse 2006/783 artikli 12 lõikes 1 pädevale asutusele ette nähtud õigust määrata kindlaks konfiskeerimisotsuse täitmise kord ja võtta kõik meetmed, mida ta peab selle täitmise nõuetekohaselt läbiviimiseks sobivaks, et saavutada raamotsuse 2006/783 eesmärk ja järgida seejuures asjaomase isiku põhiõigusi, nagu tuleneb raamotsuse põhjendusest 13.
- 30 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et raamotsuse 2006/783 artikli 12 lõikeid 1 ja 4 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus kohaldada täidesaatva riigi selliseid õigusnorme nagu põhikohtuasjas käsitletavat, mis lubavad teises riigis tehtud konfiskeerimisotsuse täitmiseks kohaldada vajaduse korral arestimist.

Teine küsimus

- 31 Oma teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada, kas asjaolu, et konfiskeerimisotsuse teinud riigi õigus lubab samuti vajaduse korral kohaldada arestimist, on tähtis sellise meetme kasutamisel täidesaatvas liikmesriigis.
- 32 Selles osas tuleb märkida, et – nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 17 sai täheldatud – konfiskeerimisotsuse täitmist reguleerib raamotsuse 2006/783 artikli 12 lõike 1 kohaselt täidesaatva riigi õigus.
- 33 See säte põhineb vastastikuse tunnustamise põhimõttel, mis tähendab, et liikmesriikide vahel eksisteerib vastastikune usaldus selle suhtes, et igaüks neist tunnustab teistes liikmesriikides kehtiva kriminaalõiguse kohaldamist, isegi kui nende enda riigisisese õiguse kohaldamine viiks teistsuguse lahenduseni (vt selle kohta 23. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus Piotrowski, C-367/16, EU:C:2018:27, punkt 52).
- 34 Raamotsuse 2006/783 eesmärk, mida sai kirjeldatud käesoleva kohtuotsuse punktis 16, saaks kahjustatud, kui täitevmeetme kohaldamist täidesaatvas liikmesriigis reguleeriks otsuse teinud riigi õigus või selle suhtes kehtiks otsuse teinud riigi õiguses ette nähtud tingimused.

- 35 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et asjaolu, et konfiskeerimisotsuse teinud riigi õigus lubab samuti kohaldada vajaduse korral arestimist, ei oma mingisugust tähtsust sellise meetme kasutamisel täidesaatvas liikmesriigis.

Kohtukulud

- 36 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

- 1. Nõukogu 6. oktoobri 2006. aasta raamotsuse 2006/783/JSK konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta artikli 12 lõikeid 1 ja 4 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus kohaldada täidesaatva riigi selliseid õigusnorme nagu põhikohtuasjas käsitletavat, mis lubavad teises riigis tehtud konfiskeerimisotsuse täitmiseks kohaldada vajaduse korral arestimist.**
- 2. Asjaolu, et konfiskeerimisotsuse teinud riigi õigus lubab samuti kohaldada vajaduse korral arestimist, ei oma mingisugust tähtsust sellise meetme kasutamisel täidesaatvas liikmesriigis.**

Allkirjad